

"...

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal ve yürürlüğün durdurulması istemlerini içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 27 nci Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Son Cümlesinin Anayasa'ya Aykırılığı

5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun yürürlükten kaldırdığı 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları 30.3.2000 gün ve 4552 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmişti. Yapılan değişiklikle, Bakanlar Kurulu, Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumunun denetlemeye yetkili mercilerin raporları üzerine, organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya, tüzüklerini değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye yetkili kılınmıştı.

Danıştay Onuncu Dairesi, Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkez Kurulu, Merkez Yönetim Kurulu ve Genel Merkez Denetçiler Kurulu üyelerinin görevlerine son verilmesine ve bu organların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurulların oluşturulmasına ilişkin 13.10.2003 günlü, 2003/6256 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada itiraz konusu kuralın, Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bularak Anayasa Mahkemesine iptali için başvurmuştu.

Ayrıca, Türk Hava Kurumu Tüzüğü ile 21.5.2000 tarihinde yapılan genel kurul toplantısında alınan kararın iptali için açılan davada verilen kararın temyiz edilmesi sırasında Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ile 6.4.2000 günlü, 2000/481 sayılı Bakanlar Kurulu kararının ve bu kararla yürürlüğe konulan “Türk Hava Kurumu Tüzüğü”nün iptali için açılan davada Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Danıştay Onuncu Daire'si, itiraz konusu kurulların iptalleri için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuşlardı.

Anayasa Mahkemesi, bu iki başvuru ile ilgili E.2002/43, K.2003/103 sayılı ve E.2004/52, K.2004/94 sayılı kararları oluşturmuştur. Anayasa Mahkemesi, Dernekler Kanununda değişiklik yapan bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararlarında özetle şöyle denilmekte idi:

“İtiraz konusu kurullarla Türk Hava Kurumu'nun yetkili organlarının iradeleri dışında bu organların görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya, tüzüklerini değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye yürütmenin yetkili kılınması ve organların görevlerine son verilmesi, Anayasa'nın 33 üncü maddesinin güvence altına aldığı dernek kurma özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale niteliğindedir. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurullar Anayasa'nın 13 üncü ve 33 üncü maddelerine aykırıdır ve iptalleri gerekir.”

Kısaca ifade etmek gerekirse, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4552 sayılı Kanunla değiştirilmesiyle, Bakanlar Kurulu, Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumunun denetlemeye yetkili mercilerin raporları üzerine, organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya, tüzüklerini

değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye yetkili kılınmış ancak bu düzenleme Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

Şimdi, 5253 sayılı Dernekler Kanununun 27 nci maddesiyle, sadece Türk Hava Kurumu ve Türkiye Kızılay Derneği için değil, tüm kamuya yararlı dernekler hakkında düzenleme yapılmıştır. Fakat, bu düzenleme daha önceki düzenlemeden nitelik olarak farklıdır.

5253 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemede, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı verdiği düzenlemede olduğu gibi, yetkili organların görevlerine son verilmemekte, ağır hapis veya ağır para cezası verilmesini gerektiren suçların işlendiğinin tespit edilmesi halinde kamu yararına çalışan derneklerin organlarında görev alan üyeler veya görevli personel geçici olarak görevden uzaklaştırılmaktadır.

Ağır hapis veya ağır para cezası verilmesini gerektiren suçların işlendiğinin tespit edilmesi halinde kamu yararına çalışan derneklerin organlarında görev alan üyelerin veya görevli personelin geçici olarak görevden uzaklaştırılması kamu yararı ile açıklanabilir. Ancak, bunların yerlerine görevlendirme yapmak için de İçişleri Bakanlığı'nın yetkili olması, temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasını sınırlandırmakta ve dernek kurma hürriyetinin özüne dokunmaktadır.

5253 sayılı Dernekler Yasasının 4 üncü maddesinde her derneğin bir tüzüğünün bulunacağı hükme bağlandıktan sonra, maddenin ilgili bentlerinde bu tüzükte belirtilmesi gereken hususlar tek tek belirlenmiştir.

5253 sayılı Dernekler Yasasının 4 üncü maddesin (f) bendine göre, “yönetim ve denetim kurullarının, görev ve yetkileri, ne suretle seçileceği, asıl ve yedek üye sayısı” her derneğin tüzüğünde belirtilecektir.

Derneklerin nasıl kurulacağı, dernek kurma hürriyetinin hangi sebeplerle ve ne şekilde sınırlandırabileceği Anayasanın 33 üncü maddesinde hükme bağlanmış olup, derneklerin, Kanunun öngördüğü hallerde hakim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonulabileceği, ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla, bir merciin, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği, bu merciin kararının yirmi dört saat içinde görevli hakimın onayına sunulacağı, hakimın kararını kırk sekiz saat içinde açıklamaması halinde bu idari kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür.

Türk Medeni Kanununun 56 ncı maddesine göre, dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır.

Tüzel kişiliğe sahip olan ve Dernekler Kanununda belirtilen hususları tüzüklerinde göstermeleri zorunlu olan derneklerin; tüzüklerinde belirlenmiş yetkilerini kullanmalarına 5253 sayılı Yasa ile sınırlama getirilmiştir. 5253 sayılı Yasa'nın 27 nci maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesiyle getirilen kısıtlama, kamuya yararlı derneklerin organlarının bir kararı olmadan; onların iradeleri dışında İçişleri Bakanlığının dernek kurma hürriyetine müdahale etmesi sonucunu doğurmaktadır.

Dernek organlarında görev alanların yerlerinin herhangi bir suretle geçici veya devamlı olarak boşalması halinde boşalan yerler için nasıl seçim yapılacağı her derneğin tüzüğünde düzenlenmesi gereken bir husustur ve zaten bu gereklilik 5253 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (f) bendinde de belirtilmiştir.

İtiraz konusu kuralla, yetkili organlarının bir kararı olmadan; onların iradeleri dışında İçişleri Bakanlığının bazı şartlarda dernek organlarında görevlendirme yapmak için yetkili kılınması Anayasa'nın 33 üncü maddesinin güvence altına aldığı dernek kurma özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale niteliğindedir.

“Anayasa'nın “Dernek kurma hürriyeti” başlığını taşıyan 33 üncü maddesinde, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahip olduğu, hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı, dernek kurma hürriyetinin ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği, dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği, derneklerin kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonulabileceği, ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suçun işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca bulunması halinde kanunla bir merciin derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği, bu merciin kararının yirmi dört saat içinde, görevli hâkimin onayına sunulacağı, hâkimin kararını kırk sekiz saat içinde açıklayacağı, aksi halde, bu idari kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür.

Dernek kurma özgürlüğü, derneğin kuruluş sözleşmesi niteliğindeki tüzüğünü kendisinin oluşturması, değiştirmesi, organlarını belirleyebilmesi, organlarının iradeleri dışında ancak mahkeme kararıyla kapatılabilmesi gibi güvenceleri kapsamaktadır.

Nitekim, 5253 sayılı “Dernekler Kanunu”nun 4 üncü maddesinde her derneğin bir tüzüğü olacağı ve bu tüzükte, genel kurul, yönetim kurulu ile denetleme kurulunun görev ve yetkilerinin, karar alma usul ve şekillerinin, yönetim kurulu ile denetleme kurulunun nasıl seçileceğinin, asıl ve yedek üyelerin sayısının tüzükte belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Derneğin tüzüğünde belirtilen usullere göre görevden uzaklaştırılan üyelerin yerine tüzükte gösterilen usullerle yenisinin belirlenmesi gerekirken, öncelikle dernek üyelerinden olmak üzere İçişleri Bakanınca görevlendirme yapılması, İçişleri Bakanının dernek işlerine ve dolayısı ile dernek kurma özgürlüğüne açıkça müdahale etmesi anlamını taşımaktadır.

Bu bakımdan söz konusu iptali istenen cümle, Anayasanın 33 üncü maddesinde düzenlenmiş bulunan dernek kurma özgürlüğüne aykırıdır.

Diğer yandan, İçişleri Bakanına böyle bir yetki verilmesi aynı zamanda dernek kurma özgürlüğünü sınırlandırmak anlamına da gelmektedir.

Anayasa'nın 13 üncü maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamanın Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

İptali istenen düzenleme ise boş olan yerler için derneklerinin tüzüklerinde belirtilen usullere göre ve kendi iradeleri doğrultusunda üye seçmek olanağını ortadan kaldırarak, dernek kurma özgürlüğünü özünden zedelemekte ve ölçüsüzce sınırlandırmaktadır. Böyle bir sınırlandırmanın ise Anayasanın 13 üncü maddesinde sıralanan ilkelere aykırı düşeceği ortadır.

Cumhuriyetin nitelikleri arasında yer alan hukuk devleti, bütün işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına uygunluğunu başlıca geçerlik koşulu sayan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurmayı amaçlayan ve bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, insan haklarına saygı duyarak bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, Anayasa ve hukuk kurallarına bağlılığa özen gösteren, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasa koyucunun da uymak zorunda olduğu temel hukuk ilkeleri ile Anayasa'nın bulunduğu bilinci olan devlettir.

Bu bağlamda yasaların Anayasa'ya uygun olmaları zorunluluğunu kabul eden hukuk devletinde Anayasa'nın herhangi bir kuralına aykırı olan yasa kuralları doğal olarak Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesine ve Anayasanın 11 inci maddesindeki Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesin de aykırı düşerler.

Yukarıda açıklanan nedenlerle; 5253 sayılı Dernekler Kanunun 27 nci maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi, Anayasa'nın 13 üncü maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaması ve ölçülülük ilkesine; 33 üncü maddesindeki dernek kurma hürriyetine, 2 nci maddesindeki hukuk devleti ilkesine ve Anayasa'nın 11 inci maddesindeki Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesine aykırı olup, iptali gerekir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun, yukarıda açıklanan gerekçelerle açıkça Anayasaya aykırı olan, 27 nci maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesinin uygulanması halinde, giderilmesi olanaksız durum ve zararlar doğacaktır.

Bu durum ve zararları önleyebilmek için, söz konusu hükümlerin yürürlüklerinin durdurulması gerekmektedir

V. SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan gerekçelerle:

1. 04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 27 nci maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesinin, Anayasa'nın 2, 11, 13 ve 33 üncü maddelerine aykırı olduğu için iptaline,

2. 04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 27 nci maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi açıkça Anayasa'ya aykırı olduğu ve uygulanması halinde giderilmesi olanaksız zarar ve durumlar doğacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz. 19.01.2005”